

INGLIZ TILINI O‘QITISHDA GENERATIV SUN’IY
INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK
IMKONIYATLARI VA CHEKLOVLARI

Mengturayeva Feruza Abdig'afforovna

ORCID: 0009-0005-8591-4622

Elektron pochta: feruza.m9400@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur tezisda ingliz tilini o‘qitish jarayonida generativ sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari va mavjud cheklovlari tahlil qilingan. ChatGPT, Google Gemini, Grammarly AI, Claude va Duolingo Max kabi zamonaviy AI platformalarining o‘quvchilarning til kompetensiyalarini rivojlantirishdagi ahamiyati, individual ta'limni tashkil etishdagi roli hamda baholash jarayonini takomillashtirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Shu bilan birga, akademik halollik, ma'lumotlar xavfsizligi, tanqidiy fikrlashning pasayishi va pedagogik nazoratning susayishi bilan bog‘liq muammolar tahlil qilinib, ularni bartaraf etishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: generativ sun'iy intellekt, ChatGPT, ingliz tili, pedagogika, adaptiv ta'lim, raqamli ta'lim, AI, til kompetensiyasi.

Annotation: This thesis examines the pedagogical opportunities and limitations of using generative artificial intelligence in English language teaching. The study highlights the educational potential of AI-powered tools such as ChatGPT, Google Gemini, Grammarly AI, Claude, and Duolingo Max in developing learners' language competencies, supporting personalized learning, and improving assessment processes. In addition, the paper discusses challenges related to academic integrity, data privacy, critical thinking, and teacher supervision, and proposes practical recommendations for the effective integration of generative AI into English language education.

Key words: generative artificial intelligence, ChatGPT, English language teaching, pedagogy, adaptive learning, digital education, language competence.

Аннотация: В тезисе рассматриваются педагогические возможности и ограничения использования генеративного искусственного интеллекта в процессе преподавания английского языка. Проанализирована роль современных платформ искусственного интеллекта в развитии языковых компетенций обучающихся, организации персонализированного обучения и совершенствовании системы оценивания. Также рассмотрены проблемы академической добросовестности, информационной безопасности и критического мышления, предложены практические рекомендации по эффективному использованию генеративного искусственного интеллекта в образовательном процессе.

Ключевые слова: генеративный искусственный интеллект, английский язык, педагогика, ChatGPT, цифровое образование, адаптивное обучение.

Raqamli transformatsiya jarayonlarining jadallashuvi natijasida sun'iy intellekt texnologiyalari ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Ayniqsa, 2022-yildan boshlab generativ sun'iy intellekt platformalarining ommalashuvi xorijiy tillarni o'qitish metodikasida yangi imkoniyatlarni yuzaga keltirdi. ChatGPT, Google Gemini, Claude va boshqa AI vositalari o'quvchilarga individual yondashuv asosida bilim olish, yozma va og'zaki nutqni rivojlantirish, grammatik xatolarni tahlil qilish hamda real vaqt rejimida qayta aloqa olish imkonini bermoqda [1].

Bugungi kunda ingliz tili xalqaro ilm-fan, biznes va axborot almashinuvining asosiy vositasi sifatida e'tirof etilmoqda. Shu sababli ingliz tilini samarali o'qitish metodlarini takomillashtirish barcha mamlakatlar ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Generativ sun'iy

intellektning joriy etilishi ushbu jarayonni yanada samarali tashkil etish imkonini bermoqda [2].

Xorijiy tadqiqotchilar sun'iy intellektning ta'lim tizimidagi o'rni va imkoniyatlarini keng o'rganganlar. Russell va Norvig sun'iy intellektni murakkab masalalarni yechish, tabiiy tilni qayta ishlash va bilimlarni tahlil qilish imkonini beruvchi zamonaviy texnologiya sifatida tavsiflaydilar [3]. Holmes, Bialik va Fadel AI texnologiyalari o'qituvchini almashtirmasligini, balki uning pedagogik faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi vosita ekanligini ta'kidlaydilar [4]. Luckinning fikricha, sun'iy intellekt individual ta'limni rivojlantirish, adaptiv o'qitishni tashkil etish va o'quvchilarning bilim darajasini monitoring qilishda yuqori samaradorlikka ega [5].

Zamonaviy ta'lim tizimining asosiy maqsadi nafaqat o'quvchilarga nazariy bilimlarni yetkazish, balki ularni mustaqil fikrlaydigan, muammolarni tahlil qila oladigan, axborotni tanqidiy baholaydigan va zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalana oladigan mutaxassis sifatida shakllantirishdan iborat. Shu nuqtai nazardan qaraganda, sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi ta'lim tizimida yangi pedagogik yondashuvlarning shakllanishiga zamin yaratmoqda. Xususan, ingliz tilini o'qitishda generativ sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish nafaqat ta'lim mazmunini boyitadi, balki o'qitish metodlarini ham tubdan takomillashtirish imkonini beradi [3; 5].

Bugungi kunda ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan ta'lim (Personalized Learning), adaptiv ta'lim (Adaptive Learning), aralash ta'lim (Blended Learning), teskari sinf (Flipped Classroom) va raqamli ta'lim (Digital Learning) kabi zamonaviy pedagogik yondashuvlar keng qo'llanilmoqda. Ushbu yondashuvlarning asosiy maqsadi har bir o'quvchining bilim darajasi, qiziqishi va o'zlashtirish sur'atini hisobga olgan holda individual ta'lim muhitini yaratishdan iborat. Generativ sun'iy intellekt texnologiyalari aynan shu maqsadni amalga oshirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda, chunki ular

o'quvchining ehtiyojlariga mos topshiriqlar ishlab chiqish, bilimlarni tahlil qilish va o'qitish jarayonini moslashtirish imkoniyatiga ega [4; 10].

Ingliz tilini o'qitish jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning yana bir muhim jihati — o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishdir. An'anaviy darslarda har bir talabaning og'zaki nutqini muntazam baholash va individual mashqlar bilan ta'minlash o'qituvchi uchun katta vaqt va mehnat talab qiladi. AI asosidagi platformalar esa o'quvchi bilan cheklanmagan miqdorda dialog tashkil etishi, talaffuzdagi xatolarni aniqlashi, grammatik va uslubiy tavsiyalar berishi hamda yozma ishlarga tezkor izohlar taqdim etishi mumkin. Natijada o'quvchi o'z ustida mustaqil ishlash imkoniyatiga ega bo'ladi, o'qituvchi esa ko'proq metodik va tarbiyaviy faoliyatga e'tibor qaratadi [6; 11].

Shuningdek, generativ sun'iy intellekt vositalari ta'lim jarayonida differensial yondashuvni amalga oshirish imkonini beradi. Auditoriyada bilim darajasi turlicha bo'lgan talabalar mavjud bo'lgan sharoitda barcha uchun bir xil topshiriq berish har doim ham yuqori natija bermaydi. AI platformalari esa boshlang'ich, o'rta va yuqori darajadagi o'quvchilar uchun alohida mashqlar, matnlar va muloqot vaziyatlarini avtomatik ravishda shakllantira oladi. Bu esa o'quvchilarning bilim olish motivatsiyasini oshirish, dars jarayonini qiziqarli tashkil etish va o'zlashtirish ko'rsatkichlarini yaxshilashga xizmat qiladi [5; 7].

Biroq generativ sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim tizimiga kirib kelishi faqat ijobiy jihatlar bilan cheklanmaydi. Xalqaro ilmiy tadqiqotlarda AI vositalaridan nazoratsiz foydalanish natijasida akademik halollik tamoyillarining buzilishi, plagiat holatlarining ortishi, o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarining pasayishi va sun'iy intellekt tomonidan yaratilgan javoblarga ortiqcha ishonch bildirish kabi muammolar ham qayd etilgan [6; 12]. Shu sababli AI texnologiyalaridan foydalanish aniq pedagogik maqsadlar, metodik ko'rsatmalar va etik me'yorlar asosida tashkil etilishi lozim.

O'zbekiston Respublikasida ham ta'limni raqamlashtirish, sun'iy intellekt texnologiyalarini rivojlantirish va zamonaviy kompetensiyalarga ega mutaxassislarni tayyorlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. So'nggi yillarda oliy ta'lim muassasalarida elektron ta'lim platformalari, masofaviy o'qitish tizimlari va raqamli resurslar keng joriy etilgan bo'lsa-da, generativ sun'iy intellekt asosida ingliz tilini o'qitish metodikasi bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar hali yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Bu esa mazkur tadqiqotning dolzarbligini yanada oshiradi hamda yangi metodik yondashuvlarni ishlab chiqishni taqozo etadi [13; 14].

Maqsadi generativ sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish orqali ingliz tilini o'qitish metodikasini takomillashtirishning nazariy va amaliy asoslarini ishlab chiqish, mavjud pedagogik yondashuvlarni tahlil qilish hamda oliy ta'lim muassasalari sharoitida qo'llash mumkin bo'lgan metodik tavsiyalarni ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot davomida sun'iy intellekt vositalarining ingliz tilining tinglab tushunish (listening), o'qish (reading), yozish (writing), gapirish (speaking), grammatika va lug'at boyligini rivojlantirishdagi imkoniyatlari tahlil qilinadi hamda ularning pedagogik samaradorligi ilmiy jihatdan asoslanadi.

UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan tavsiyalarda generativ sun'iy intellektni ta'lim jarayonida qo'llashda etik tamoyillar, akademik halollik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan [6]. Mahalliy ilmiy adabiyotlarda esa raqamli ta'lim va axborot texnologiyalarini joriy etish masalalari yoritilgan bo'lsa-da, generativ AI vositalaridan ingliz tilini o'qitishda foydalanish bo'yicha kompleks metodik tavsiyalar hali yetarli darajada ishlab chiqilmagan.

Generativ sun'iy intellekt ingliz tilini o'qitishning barcha asosiy komponentlarini rivojlantirish imkoniyatiga ega. Xususan, ChatGPT va Gemini platformalari muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish, matn yaratish va grammatik mashqlarni bajarishda samarali vosita hisoblanadi. Grammarly AI

yozma ishlarni avtomatik tekshiradi, uslubiy va grammatik xatolarni aniqlaydi, Duolingo Max esa adaptiv ta'lim algoritmlari asosida individual mashqlarni tavsiya etadi [5; 7].

Pedagogik nuqtai nazardan generativ AI quyidagi afzalliklarga ega: o'quv jarayonini individuallashtiradi; talabalarning motivatsiyasini oshiradi; tezkor qayta aloqa (feedback) beradi; mustaqil ta'limni qo'llab-quvvatlaydi; baholash jarayonini avtomatlashtiradi; o'qituvchining vaqtini tejaydi. Shu bilan birga, ushbu texnologiyalarni qo'llash qator cheklovlarni ham yuzaga keltiradi. Talabalarning AI tomonidan yaratilgan matnlarga haddan tashqari tayanishi mustaqil fikrlash ko'nikmalarining pasayishiga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, akademik halollikning buzilishi, plagiatning ortishi, noto'g'ri yoki eskirgan ma'lumotlardan foydalanish, shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi va mualliflik huquqi bilan bog'liq masalalar ham dolzarb muammolar hisoblanadi [6; 8].

Xulosa, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, generativ sun'iy intellekt ingliz tilini o'qitish metodikasini takomillashtirishda katta pedagogik salohiyatga ega. AI platformalari o'quvchilarning til kompetensiyalarini rivojlantirish, individual ta'limni tashkil etish va baholash samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ushbu texnologiyalardan foydalanishda akademik halollik, etik tamoyillar va ma'lumotlar xavfsizligiga alohida e'tibor qaratilishi zarur.

Kelgusida generativ sun'iy intellekt asosida ingliz tilini o'qitishning milliy metodik modelini ishlab chiqish, O'zbekiston oliy ta'lim tizimida AI vositalarini joriy etish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalarni takomillashtirish hamda o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish muhim ilmiy yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. UNESCO. *Guidance for Generative AI in Education and Research*. Paris: UNESCO, 2023.

2. British Council. *The Future of English: Global Perspectives*. London, 2024.
3. Russell S., Norvig P. *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. 4th ed. Pearson, 2021.
4. Holmes W., Bialik M., Fadel C. *Artificial Intelligence in Education*. Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.
5. Luckin R. *Machine Learning and Human Intelligence*. London: UCL IOE Press, 2018.
6. UNESCO. *Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence*. Paris, 2021.
7. Zawacki-Richter O., et al. Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2019. Vol. 16. No. 39.
8. Richards J. C., Rodgers T. S. *Approaches and Methods in Language Teaching*. 3rd ed. Cambridge University Press, 2014.